

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การผลิตและการตลาดสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านภายใต้โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ : กรณีศึกษาเครื่องจักสานมวย บ้านหนองขาม ตำบลหนองขาม อำเภอบางบาล จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อศึกษาการผลิต การตลาด และปัญหาการผลิตและการตลาด เครื่องจักสานมวย โดยผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ บ้านหนองขาม หมู่ที่ 1 ตำบลหนองขาม อำเภอบางบาล จังหวัดร้อยเอ็ด

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาภาคสนาม โดยวิธีสังเกต สัมภาษณ์ เสนวนากลุ่ม ข้าราชการครูโรงเรียนหนองขามวิทยา 1 ท่าน และกลุ่มจักสานมวยบ้านหนองขาม หมู่ที่ 1 ตำบลหนองขาม อำเภอบางบาล จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 24 คน จากนั้นได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์และประเด็นปัญหา

สรุปผลการวิจัย

1. การผลิตสินค้าเครื่องจักสานมวย ผลการศึกษา พบว่า การสานมวยของชาวบ้านหนองขาม เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดต่อ ๆ กันเรื่อยมา จากบรรพบุรุษถึงรุ่นลูก รุ่นหลาน เริ่มแรกเป็นการสานที่ใช้ในครัวเรือนและแลกเปลี่ยนสิ่งของเครื่องใช้ซึ่งกันและกันของคนในชุมชน เมื่อประชากรเพิ่มจำนวนมากขึ้นตามลำดับ สังคมเปลี่ยนไป จากที่เคยสานใช้ภายในครัวเรือนและแลกเปลี่ยนของใช้ซึ่งกันและกัน ก็เปลี่ยนเป็นการสานเพื่อการค้า จากที่เคยสาน 1 - 2 ครัวเรือน ก็เพิ่มจำนวนขึ้นเป็นทุกครัวเรือนในปัจจุบัน ผู้ผลิต คือ สมาชิกในครอบครัว เริ่มตั้งแต่เด็กอายุ 7 ปี ถึงคนเฒ่า คนแก่ ก็สามารถสานมวยได้ การสานมวยเป็นอาชีพเสริมที่เพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวเป็นอย่างดี ซึ่งการสานมวยมีขั้นตอนที่สำคัญดังต่อไปนี้

1.1 การเตรียมเส้นตอก ซึ่งจักจากไม้ไผ่สีสุก มีขนาดกว้าง 0.5 เซนติเมตร ยาวประมาณ 30 - 35 เซนติเมตร จำนวน 45 คู่ หรือลดจำนวนตอกลงตามขนาดของมวยที่จะสาน

1.2 การเตรียมเส้นเดาวัลย์หรือหวายสำหรับถักขอบปาก ขอบกันและสานกัน จักให้มีขนาดเล็กประมาณ 0.1 เซนติเมตร ความยาวตามความยาวของเส้นเดาวัลย์หรือหวาย

1.3 ลายที่ใช้สานมวย คือ ลายสองเวียนและลายสองขึ้น

1.4 ในการสานมวยหนึ่งใบต้องสานสองใบ ซึ่งเรียกว่าใบนอกและใบใน แล้วจึงนำทั้งสองใบซ้อนกันให้เป็นใบเดียว ใบที่อยู่ข้างในสานด้วยลายสองเวียนตลอด ส่วนใบข้างนอกสานเริ่มต้นด้วยลายสองเวียน 4 - 5 รอบ แล้วเปลี่ยนเป็นลายสองขึ้น 8 รอบ แล้วเปลี่ยนเป็นเป็นสองเวียนอีก 2 รอบ เป็นเสร็จในการสานใบนอก

1.5 การซ้อนมวย เพื่อความแข็งแรงของมวยนำมวยที่สานทั้งสองใบ ซ้อนกัน ให้เป็นใบเดียว

1.6 การเข้าขอบมวย เพื่อความแข็งแรงและป้องกันไม่ให้มวยรูด (ชำรุด)

1.7 การถักขอบมวย ถักด้วยลายจูงนาง

1.8 การสานกันมวย สำหรับรองรับข้าว ใช้เหล็กแหลมเจาะเป็นรูแล้วค่อยสอดเส้นเดาวัลย์หรือหวายที่จักกลับไปมา การสานกันจะสานด้วยลวดสองหรือลายสามก็ได้แล้วแต่ชอบ

2. การดำเนินงานธุรกิจสานมวย ผลการศึกษา พบว่า

2.1 ต้นทุนการผลิต เฉพาะวัตถุดิบมวย 1 ใบ ราคาต้นทุนการผลิตจะอยู่ประมาณ 8 บาท เมื่อบวกค่าแรงชั่วโมงละ 20 บาท ก็จะตกใบละ 28 บาท เมื่อ + 10 % โดยประมาณมวยใบหนึ่งราคาจะขายส่งให้พ่อค้าคนกลางใบละ 30 บาท

2.2 การจัดจำหน่าย ผลการศึกษา พบว่า จากอดีตการสานมวย สานเพื่อใช้ในครอบครัวและแลกเปลี่ยนสิ่งของกันในชุมชน เมื่อประชากรเพิ่มจำนวนมากขึ้น ความเปลี่ยนแปลงสังคมเปลี่ยนไป การสานมวยในปัจจุบันเป็นการสานเพื่อธุรกิจการค้า ซึ่งจำแนกลักษณะการจำหน่ายได้ดังนี้

2.2.1 ผลิตเองจำหน่ายเองที่บ้าน หรือนำไปขายเองตามชุมชนอื่น การขายแบบนี้ได้ราคาดีแต่ช้า

2.2.2 ผลิตส่งพ่อค้าคนกลาง มีพ่อค้าคนกลางเข้ามาซื้อถึงหมู่บ้าน จะได้ราคาถูกกว่าขายแบบอื่น

2.2.3 ผลิตส่งกลุ่ม ทำตามกติกาของกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มเข้มแข็ง

2.2.4 นำไปจำหน่ายเอง เวลาหน่วยงานส่วนราชการจัดงานต่าง ๆ

เช่น เทศกาลปีใหม่ งานบุญเผวด

2.2.5 จำหน่ายเวลาหน่วยงานภาครัฐจัดตลาดนัดสินค้าหนึ่งตำบล
หนึ่งผลิตภัณฑ์ซึ่งจะมีบ่อย ๆ

การจำหน่ายมวดยในทุกวันนี้ ผู้ที่ไม่เข้าร่วมกลุ่มใด ๆ เลขก็มีอยู่เป็นจำนวนมาก
คนกลุ่มนี้จะก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องราคา คือถ้าตนเองจำหน่ายไม่ได้หรือได้ซ้าก็มักจะขาย
ให้พ่อค้าคนกลางในราคาที่ต่ำกว่าความเป็นจริง จึงทำให้กลุ่มขายมวดยขายลำบากในราคาปกติ
ที่ตั้งไว้

3. การสนับสนุนการผลิต ในการดำเนินงานธุรกิจการसानมวดยบ้านหนองขาม พบว่า
มีหลายฝ่ายให้การสนับสนุน ดังนี้

3.1 ภาครัฐ ก่อนปี พ.ศ. 2544 ภาครัฐให้ความเอาใจใส่น้อยมาก เมื่อรัฐ
มีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ในปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา หน่วยงานภาครัฐ
โดยหน่วยงานพัฒนาชุมชนอำเภออาจสามารถ ให้การดูแลสนับสนุน มีการจัดสนับสนุน
ด้านการทักษะศึกษาดูงานในพื้นที่ต่าง ๆ ที่ประสบผลสำเร็จ จัดงานแสดงสินค้าหนึ่งตำบล
หนึ่งผลิตภัณฑ์โดยเฉพาะจัดตลาดนัดจำหน่ายสินค้า ด้วยความจริงใจของภาครัฐทำให้มวดย
เป็นสินค้าโอท็อป (OTOP) ที่ประชาชนต้องการ และยอดจำหน่ายก็ช่วยให้ผู้ผลิตสามารถเก็บ
ได้ในระดับหนึ่ง

3.2 ภาคประชาชน ก็พยายามพัฒนาฝีมือการसानมวดยให้ประณีต สวยงาม
เหมาะสมกับการใช้งาน และใช้งานได้ทนทาน เพื่อเป็นการโฆษณาคุณภาพมวดยของ
ชาวบ้านหนองขาม ไปในตัว

4. ปัญหาอุปสรรคในการผลิตและจำหน่าย พบว่า

4.1 ปัญหาด้านการผลิต พบว่า ไม้ไผ่มีราคาแพงขึ้นและหายาก เพราะไม้ไผ่
เจริญเติบโตไม่ทันการใช้งาน ผู้สานจึงนำไม้ไผ่ยังไม่เจริญเติบโตเต็มที่มาสานมวดย ทำให้มวดย
ไม่มีคุณภาพ ใช้งานไม่คุ้มค่าราคาซื้อ ป่าถูกทำลายไปมาก หวายหรือเถาวัลย์หายากขึ้น

4.2 ปัญหาด้านการลงทุนการผลิต พบว่า ผู้สานมวดยไม่มีการคิดต้นทุนกำไร
และกำหนดราคาขายที่แน่นอน จึงทำให้ไม่คุ้มค่ากับต้นทุนที่เป็นเงิน ต้นทุนที่เป็นแรงงาน
และต้นทุนที่เป็นเวลา

4.3 ปัญหาด้านการตลาด พบว่า มีการสานมวดยกันทุกครัวเรือน ทำให้มวดย
ผลิตออกสู่ท้องตลาดมากเกินไป โดยเฉพาะหน้าแล้ง และคนที่ไม่เข้ากลุ่มก็มักจะขายมวดย
ตัดราคาตัวเอง โดยขายให้พ่อค้าคนกลาง หรือบางที่พ่อค้าคนกลางก็เป็นผู้กำหนดราคา

ของมวขขึ้นอยู่กัปริมาณของมวข ถ้ามวขมีจำนวนมากก็ไ้ราคาต่ำ ถ้าช่วงไม่มีมวข เช่น หน้าฝนก็จะขายมวขไ้ราคาสูง แต่ก็ไม่เกินราคาที่ตั้งไว้

อภิปรายผล

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การผลิตและการตลาดสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านภายใต้โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ : กรณีศึกษา เครื่องจักสานมวข บ้านหนองขาม ตำบลหนองขาม อำเภอบางบาล จังหวัดร้อยเอ็ด แสดงให้เห็นข้อเท็จจริงหลายประการสามารถอธิบายผลการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

การผลิตหรือการสานมวขของชาวบ้านหนองขาม ยังใช้วิธีการสานมวขแบบดั้งเดิมที่ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งสมาชิกทุกคนจะช่วยกันสานในเวลาว่างจากงานหลัก ไม่ว่าจะเด็กหรือผู้ใหญ่หรือคนเฒ่าคนแก่ จะช่วยกันสานมวขเกือบจะทั้งหมู่บ้าน แม้เวลานั่งดูโทรทัศน์ก็จะนำมวขขึ้นมาสาน ดาคู หูฟัง มือก็สานมวขไป โดยไม่ต้องมองดูก็จะสามารถสานมวขได้ถูกต้อง แม้แต่คนที่ไปเลี้ยงวัว เลี้ยงควายตามทุ่งนา ยังนำดอกไปสานมวขด้วย ดังที่วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2540 : 1-2) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเครื่องจักสาน และปรากฏหลักฐานพบว่า มนุษย์นั้นได้ประดิษฐ์คิดทำเครื่องจักสานใช้ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ โดยพัฒนาจากเครื่องจักสานหยาบ ๆ จนปัจจุบันคนไทยได้มีการประดิษฐ์เครื่องจักสานขึ้นจากความรู้ความสามารถ ที่สืบทอดกันมาจากบรรพชน ซึ่งมีรูปแบบที่เหมาะสมสอดคล้องกับการใช้สอย มีคุณค่าทางศิลปะ และความงาม สะท้อนให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม ของคนไทยในแต่ละท้องถิ่น

ด้านการขาย มวขเป็นของใช้ในชีวิตประจำวันของชาวอีสานที่บริโภคข้าวเหนียวเป็นอาหารหลัก ในวันหนึ่ง ๆ มวขจะถูกนำมาใช้งานอย่างน้อยวันละสองครั้ง คือ นึ่งข้าวตอนเช้า และนึ่งข้าวตอนเย็น ซึ่งมวข 1 ใบ จะมีอายุการใช้งานได้นานประมาณ 4-5 เดือน โดยมีการใช้ทุกวันหรือเกือบทุกวัน หมุนเวียนเปลี่ยนสลับกันไปทุกวัน ดังนั้นมวขจึงขายได้ตลอดทั้งปี แต่ก็มีปัญหาเกี่ยวกับการขายบางประการ ซึ่งสาเหตุเกิดจากการที่ผู้ผลิต ผลิตมวขออกมาขายเองจำนวนมาก ๆ และต้องการขายเร็ว ๆ ก็จะขายมวขต่ำกว่าราคากันเอง จึงทำให้มวขที่มีการรวมกลุ่มกันขายและให้ไ้ราคาตามที่กำหนดนั้นเป็นไปได้ยาก อย่างไรก็ตามปี พ.ศ. 2544 ที่รัฐบาลมีนโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์นั้น หน่วยงานภาครัฐได้เข้าไปดูแลใกล้ชิด ไม่ว่าจะเป็นการผลิต การจำหน่าย โดยหน่วยงานราชการได้จัดตลาดนัดสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

เป็นประจำ จึงทำให้ตลาดของมวยมีโอกาสขยายตัวได้มากยิ่งขึ้น และกลุ่มก็มีความเข้มแข็งขึ้นเรื่อย ๆ ตามลำดับ (สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอบางบาล 2548 : 5)

ปัญหาอุปสรรคด้านการผลิตหรือการสานมวยนั้น พบว่า มีเพียงปัญหาเกี่ยวกับการขาดวัตถุดิบ คือ ไม้ไผ่ที่โตช้าไม่ทันกับการใช้งาน เมื่อไม่มีไม้ไผ่ตามขนาดและอายุ ยังไม่ถึงเวลาใช้งาน ผู้สานจึงหันมาใช้ไม้ไผ่อ่อนที่มีอายุต่ำกว่าหนึ่งปีครึ่ง ทำให้ผลิตภัณฑ์ขาดคุณภาพในส่วนนี้ไป

ดังนั้นชาวบ้านจึงควรที่จะได้รับการสนับสนุนทั้งจากภาครัฐและองค์กรเอกชนในด้านการผลิตวัตถุดิบ คือ ไม้ไผ่ที่มีอายุเหมาะสมต่อการนำไปใช้งานสานมวยต่อไป กล่าวโดยสรุป การสานมวยบ้านหนองขาม ชาวบ้านยังคงใช้วิธีการสานแบบดั้งเดิม ที่สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ สมาชิกในครอบครัวจะช่วยกันสานเพื่อเป็นอาชีพเสริม เมื่อว่างจากการทำงานหลัก โดยได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้เป็นสินค้าที่รู้จักแพร่หลาย เมื่อตลาดมีความต้องการสูง ชาวบ้านหนองขามก็จะผลิตมวยเพื่อสร้างรายได้ มีเงินออม มีอาชีพเสริมที่เข้มแข็งมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิวัฒน์ ศรีปลั่ง (2546 : 103) ที่ได้ศึกษา การดำเนินงานธุรกิจภูมิปัญญาชาวบ้าน กรณีศึกษา ธุรกิจผ้าแพรวา บ้านโพธิ์ ตำบลโพธิ์ อำเภอกำแพง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ปัจจัยที่มีผลทำให้กลุ่มอาชีพประสบความสำเร็จหลายประการ อาทิ การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของทางราชการในด้านต่าง ๆ การได้รับการสนับสนุนจากผู้นำชุมชน การได้รับข่าวสารความสามารถที่สนองความต้องการให้แก่สมาชิก และการได้รับการติดตามตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นต้น อย่างไรก็ตามการดำเนินงานการสานมวยชาวบ้านหนองขาม ตำบลหนองขาม อำเภอบางบาล จังหวัดร้อยเอ็ด ก็ยังมีปัญหาอุปสรรคในด้าน วัตถุดิบ คือ ไม้ไผ่ที่เจริญเติบโตช้าไม่ทันต่อการใช้งาน

ข้อเสนอแนะ

จากผลของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้ คือ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

ในการศึกษาเรื่อง การผลิตและการตลาดสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านภายใต้โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ : กรณีศึกษา เครื่องจักสานมวย บ้านหนองขาม ตำบลหนองขาม อำเภอบางบาล จังหวัดร้อยเอ็ด น่าจะได้ศึกษาอย่างกว้างขวางในหลายพื้นที่ ที่ชาวบ้าน

สามมวยเป็นอาชีพเสริม ซึ่งพบว่าหลายชุมชนในตำบลหนองขามที่ภาครัฐยังไม่เข้าไปให้การสนับสนุนทั้งด้านการพัฒนาความหลากหลาย สนับสนุนเงินทุนหมุนเวียน การรวมกลุ่ม และการตลาด ถ้าภาครัฐนำความสำเร็จการสามมวยของชาวบ้านหนองขามไปเผยแพร่ให้ชุมชนอื่นที่อยู่ในหลายหมู่บ้านในตำบลหนองขามได้ทราบและเป็นแนวทางในการดำเนินธุรกิจการสามมวย ที่เป็นความรู้ซึ่งสั่งสมมาแต่บรรพบุรุษก็จะสามารถทำให้ชุมชนนั้น ๆ มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทำให้สังคมชนบทเข้มแข็ง สิ่งที่ได้มากที่สุดคือ สามารถสืบทอด อนุรักษ์ ภูมิปัญญาชาวบ้านแขนงต่าง ๆ ของงานจักสานไว้ได้และสามารถปรับเปลี่ยนให้เป็นธุรกิจที่แพร่หลายเฉกเช่นการสามมวย

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัย

ในการศึกษาการผลิตและการตลาดสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านภายใต้โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ : กรณีศึกษา เครื่องจักสานมวย บ้านหนองขาม ตำบลหนองขาม อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยพบว่าวัตถุดิบ คือ ไม้ไผ่เจริญเติบโตช้าไม่ทันการใช้งานต้องไปซื้อวัตถุดิบจากชุมชนอื่นที่ห่างไกล ทำให้เพิ่มภาระในการลงทุน ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าน่าจะได้มีการวิจัยในแง่มุมอื่นอีกบ้าง คือ ศึกษาวิจัยการปลูกไม้ไผ่ในเขตพื้นที่จำกัด และศึกษาวิจัยอิทธิพลของภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของชุมชนในเขตพื้นที่จำกัด

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY